

23.3.2012

Dnro 3577/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

**VIRANOMAISEN ON TIEDOTETTAVA HOITOPAIKAN MUUTOKSISTA
EN MYNDIGHET BÖR INFORMERA OM ÄNDRING AV VÅRDPLATSER**

**1
KANTELU**

Kantelija arvosteli 12.10.2010 päivätyssä kirjeessään Jyväskylän kaupungin viranomaisia Vuoristosairaalan toiminnan lopettamista koskevassa asiassa.

Kantelija kertoi, että sairaalassa hoidetaan noin 60 muistisairasta potilasta. Osa asukkaiden omaisista asuu kaukana Jyväskylästä. Kantelija sai torstaina 7.10.2010 kuulla tiedotusvälineistä sairaalan lakkauttamisesta. Hän sai tiedon kirjeitse 8.10.2010, eräät muut omaiset vasta maanantaina 11.10.2010. Tiedotteessa oli kutsu omaisten iltaan 12.10.2010 klo 17. Tilaisuudessa selvitettäisiin omaisille hoitopaikan lakkauttamista.

Kantelija arvosteli asiassa noudatettua kireää aikataulua. Hän totesi, että kyse oli sentään asukkaiden "kodin" vaihdosta ja turvallisen hoitoympäristön lakkauttamisesta.

- - -

**3
RATKAISU**

Katson Jyväskylän kaupungin viranomaisten menetelleen virheellisesti tiedottaessaan sairaalan toiminnan lopettamisesta. Nähdäkseni asiasta olisi tullut tiedottaa vanhuksille, omaisille ja henkilökunnalle niin hyvissä ajoin, että heillä olisi ollut todellinen mahdollisuus vaikuttaa asiaa koskevaan päätöksentekoon.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

**3.1
Oikeusohjeet**

**3.1.1
Vanhusten palveluiden järjestäminen**

Sosiaali- ja terveydenhuollossa ei ole vielä erityistä vanhusten hoitoon sovellettavaa lainsäädäntöä, vaan vanhusten sosiaali- ja terveystalvetut järjestetään osana yleisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Ne palvelut, jotka ovat vanhusväestön kannalta erityisen tärkeitä, kuten omaishoidon tuki, kotona annettavat palvelut ja laitos- ja asumispalvelut, kunta on vel-

vollinen järjestämään tarkoitukseen varaamiensa määrärahojen puitteissa. Kunnalla on palveluita järjestäessään laaja harkintavalta, jota kuitenkin rajoittavat perustuslain säännökset, kuten riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisvelvollisuus (19 §:n 3 mom.), kiello kohdella ketään ihmisarvoa loukkaavasti (7 §:n 2 mom.) ja velvollisuus kunnioittaa jokaisen yksityiselämää (10 §).

Euroopan neuvoston uudistetun sosiaalisen peruskirjan 23 artiklan mukaan sopimusvaltion tulee toimia siten, että ikääntyvillä henkilöillä on mahdollisuus pysyä yhteiskunnan täysipainoisina jäseninä mahdollisimman pitkään, huolehtia heidän tarpeitaan ja terveydentilaansa vastaavien asuntojen ja riittävien asumisen tukipalvelujen saatavuudesta, tarjota heidän tilansa vaatimia terveydenhuolto- ja muita julkisia palveluja ja taata laitoksissa asuville ikääntyneille henkilöille asianmukainen tuki, kunnioittaen heidän mahdollisuuksiaan osallistua elinolosuhteitaan laitoksessa koskevaan päätöksentekoon.

3.1.2

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan tai potilaan oikeudet

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslaki) 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa. Vastaava säännös sisältyy potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 3 §:ään.

Sosiaalihuollon asiakasta ja potilasta on asiakas- ja potilaslain lain mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jollei asiakas tai potilas kykene itse ottamaan kantaa hoitoonsa, asiasta on päätettävä yhteistyössä hänen läheistensä tai muiden edustajien kanssa.

3.1.3

Tiedottamista ja kuulemista koskeva lainsäädäntö

Perustuslain 14 §:n 4 momentin (tapahtuma-aikaan 3 mom.) mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Kuntalain 29 §:n mukaan kunnan on tiedotettava asukkailleen myös kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä. Asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille.

Hallintolain 41 §:n mukaan jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on

ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla. Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

3.2

Kaupungin selvitys

Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalveluiden toimitiloista valmistui 11.9.2009 selvitys, jossa tilojen kehittämistarpeet on arvioitu vuoteen 2020 saakka. Selvitystä on käsitelty perusturvalautakunnan iltakouluissa 17.9.2009 ja 22.10.2009 sekä kokouksissa 5.11.2009 ja 22.4.2010. Lautakunta hyväksyi 19.5.2010 vanhus- ja vammaistalveluverkon kehittämistoimenpiteet, joita olivat muun muassa Keijon pitkäaikaishoitoyksikön peruskorjaus ja Vuoristosairaalan tiloista luopuminen.

Syyskuussa 2010 selvisi, että Keijon yksikön peruskorjaus lykkääntyy. Näin olleen sen väistötiloiksi ei myöskään tarvittu tuolloin rakenteilla olevia Jokivarren ryhmäkoteja. Tämän vuoksi jouduttiin lyhyellä aikataululla tekemään uusi suunnitelma.

Vanhus- ja vammaistalvelujen johtoryhmä esitti 5.10.2010, että Vuoristosairaala luovutaan, koska Jokivarren ryhmäkodit saadaan käyttöön. Sairaala luopumisesta järjestettiin keskustelu ja tiedotustilaisuus henkilöstölle 7.10.2010 ja omaisille 12.10.2010. Molempiin tilaisuuksiin osallistui yli 40 henkilöä.

Perusturvalautakunta päätti 14.10.2010 irtisanoa Vuoristosairaalan vuokrasopimuksen 15.10.2010 alkaen. Vuokrasopimuksen irtisanomisaika on kuusi kuukautta. Omaisten kanssa keskusteluja on jatkettu henkilökohtaisissa tapaamisissa ja 2.11.2010 pidetyssä omaisten illassa.

Vuoristosairaalan lakkauttaminen ja asiasta tiedottaminen on kaupungin mielestä tehty avoimesti ja rehellisesti. Sairaalan huonokuntoisista tiloista luopumisesta oli suunniteltu jo aiemmin, mutta lopullinen päätös jouduttiin tekemään lyhyellä varoitusaajalla. Jokaisen asukkaan muuttosuunnitelma tehdään heidän henkilökohtaiset ja omaisten toiveet huomioon ottaen. Sairaalan asukkaat saavat entistä paremmat asunnot ja henkilökunta uudet, paremmat tilat helmikuussa 2011.

3.3

Arviointi

Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen keskeisiä tavoitteita oli luoda edellytykset sille, että ihmiset voisivat aikaisempaa enemmän vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Perustuslain 14 §:n 3 momentti sisältää julkiseen valtaan kohdistuvan toimeksiannon edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Vastuuta ympäristöön koskevan perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Hallintolain perusteluissa todetaan lisäksi, että osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämistä voidaan pitää olennaisena osana hyvän hallinnon takeiden turvaamista koskevaa

perustuslaillista toimeksiantoa. Hallintolain 41 §:n säännös vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisesta toteuttaa osaltaan perustuslain velvoitteita (HE 72/2002 vp, s. 96). Myös kuntalain tiedottamisvelvollisuutta koskevan 29 §:n perusteluissa viitataan samoihin periaatteisiin (HE192/1994 vp).

Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin on erään vanhainkodin toiminnan lopettamista koskevassa ratkaisussaan 27.5.2010 (dnro 658/4/2010)¹ käsitellyt edellä mainittujen säännösten merkitystä vanhustenhuollon pitkäaikaishoitopaikoista päätettäessä:

Perusturvalautakunnan päätös koski lähes 160 vanhuksen muuttoa vanhainkodista toisiin pitkäaikaishoitopaikoihin ympäri kaupunkia. Ennen tämän kaltaisten merkittävien päätösten tekoa tulee mielestäni taata vanhuksille, omaisille ja henkilökunnalle mahdollisimman laaja vaikutusmahdollisuus jo päätöksenteon valmisteluvaiheessa. Kuntalaisille tulee turvata oikeus saada tietoa ja mahdollisuus niin halutessaan pyrkiä vaikuttamaan perusturvalautakunnan jäseniin ennen päätöksentekoa. Perusturvalautakunnan päätös koski lähes 160 vanhuksen lisäksi heidän omaisiaan ja läheisiään. Hoitopaikan muuttaminen merkitsee myös suhteen katkeamista tuttuihin hoitajiin ja usein myös muihin asukkaisiin. Tällaiset iäkkäiden ihmisten asumiseen ja hoivaan liittyvät ratkaisut ovat nähdäkseni kuntalain 29 §:n soveltamisalaan kuuluvia asioita. Lisäksi hoivajärjestelmän rakenteellisilla muutoksilla ja päätöksillä, jotka vaikuttavat useiden yksittäisten henkilöiden hoitopaikkaan on nähdäkseni hallintolain 41 §:n tarkoittama huomattava vaikutus.

Olen apulaisoikeusasiamiehen kanssa samaa mieltä tiedottamisen ja kuulemisen merkityksestä. Hoidon järjestämisessä tapahtuvilla muutoksilla on asukkaille ja heidän omaisilleen suuri merkitys ja heillä on oltava todellinen eikä vain muodollinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon.

Totean, että verkossa olevan perusturvalautakunnan pöytäkirjassa 19.5.2010/77 todettiin vielä, että Vuoristosairaalassa pitkäaikaishoidon osastot jatkavat toistaiseksi. Pöytäkirjan mukaan "asukkaille selvitetään uusia tiloja, palvelurakenne on mahdollista muuttaa laitoshoidosta ~~t~~hostetuksi palveluasumiseksi vuoteen 2015 mennessä".

Kun sairaalan toiminnan lakkauttaminen ja asukkaiden hoidon uudelleen järjestely nopeutetulla aikataululla tuli ajankohtaiseksi lokakuussa 2010, asiasta olisi nähdäkseni tullut tiedottaa vanhuksille, omaisille ja henkilökunnalle niin hyvissä ajoin, että heillä olisi ollut todellinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon. Tiedotustilaisuuden järjestäminen kaksi päivää ennen lautakunnan kokousta 14.10.2010 ei täytä tätä vaatimusta. Tämän vuoksi katson kaupungin menetelleen virheellisesti.

¹ Päätös on luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi (ratkaisut verkossa).

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden tiedekuntaan. Tässä tarkoituksessa lähetän sinne jäljennöksen tästä päätöksestäni.